

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINING TAJRIBA-SINOV NATIJALARI VA SAMARADORLIGI

Abdulxayev Abduvoxid Abdulbori o‘g‘li
Namangan davlat pedagogika instituti tadqiqotchisi

Email: abdulxayevabduvoxid2025@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-1230-5801>

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23663956>

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan metodikaning tajriba-sinov jarayoni, diagnostik mezonlari, pedagogik shart-sharoitlari va kutiladigan samaradorlik ko‘rsatkichlari ilmiy-metodik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot kreativ pedagogika fanini o‘qitish jarayonida zamonaviy pedagogik yondashuvlarni tizimli qo‘llashga asoslanadi. Metodikaning mazmunida kompetensiyaviy, aksiologik, faoliyatga yo‘naltirilgan, shaxsga yo‘naltirilgan, kreativ, refleksiv va portfolio yondashuvlar o‘zaro integratsiyalashgan holda qo‘llanadi.

Kalit so‘zlar: bo‘lajak o‘qituvchi, kasbiy kompetensiya, kreativ pedagogika, tajriba-sinov, pedagogik metodika, mezon, indikator, diagnostika, samaradorlik, kompetensiyaviy yondashuv, refleksiya, portfolio.

РЕЗУЛЬТАТЫ И ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНО- АПРОБАЦИОННОЙ РАБОТЫ ПО МЕТОДИКЕ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Аннотация: В статье научно-методически анализируются процесс экспериментально-апробационной работы, диагностические критерии, педагогические условия и показатели эффективности методики, направленной на развитие профессиональных компетенций будущих учителей. Исследование основывается на системном применении современных педагогических подходов в процессе преподавания дисциплины «Креативная педагогика». В содержании методики интегрированно применяются компетентностный, аксиологический, деятельностный, личностно-ориентированный, креативный, рефлексивный и портфолио-подходы.

Ключевые слова: будущий учитель, профессиональная компетенция, креативная педагогика, экспериментально-апробационная работа, педагогическая методика, критерий, индикатор, диагностика, эффективность, компетентностный подход, рефлексия, портфолио.

RESULTS AND EFFECTIVENESS OF THE EXPERIMENTAL APPROBATION OF THE METHODOLOGY FOR DEVELOPING THE PROFESSIONAL COMPETENCIES OF FUTURE TEACHERS

Abstract: This article provides a scientific and methodological analysis of the experimental approbation process, diagnostic criteria, pedagogical conditions, and expected effectiveness indicators of a methodology aimed at developing the professional competencies of future teachers. The study is based on the systematic application of modern pedagogical approaches in the teaching process of the subject “Creative Pedagogy”. The methodology integrates

competency-based, axiological, activity-oriented, learner-centered, creative, reflective, and portfolio approaches.

Keywords: future teacher, professional competency, creative pedagogy, experimental approbation, pedagogical methodology, criterion, indicator, diagnostics, effectiveness, competency-based approach, reflection, portfolio.

Zamonaviy ta‘lim tizimida bo‘lajak o‘qituvchini faqat nazariy bilimlarni egallagan mutaxassis sifatida emas, balki pedagogik vaziyatlarni tahlil qila oladigan, mustaqil qaror qabul qiladigan, innovatsion texnologiyalarni tanlaydigan, o‘z faoliyatini refleksiv baholaydigan va ta‘lim oluvchining individual ehtiyojlarini hisobga oladigan kompetent mutaxassis sifatida tayyorlash ustuvor vazifalardan biridir. O‘zbekiston oliy ta‘lim tizimini rivojlantirishga oid konseptual hujjatlarda ham pedagogik ta‘lim sifatini oshirish, o‘quv reja va dasturlarini takomillashtirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirish va professional pedagog kadrlar tayyorlashga alohida e‘tibor qaratilgan [1].

Mazkur yo‘nalishning dolzarbligi 2026-yilda O‘zbekistonda pedagogik ta‘limni kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtirish, boshlang‘ich va uzluksiz pedagogik rivojlanishni o‘zaro bog‘lash bo‘yicha olib borilayotgan ishlar bilan hamohangdir. UNESCOning 2026-yilgi tahlilida O‘zbekistonda bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlash dasturlarida tadqiqotga asoslangan tayyorgarlik, sinfdagi pedagogik izlanish va kompetensiyaviy yondashuvni kuchaytirish zarurligi qayd etilgan [2].

Kasbiy kompetensiyani rivojlantirish bir martalik o‘quv natijasi emas, balki bilim, ko‘nikma, qadriyat, motivatsiya, amaliy tajriba va refleksiyaning uzviy rivojlanishini taqozo etuvchi dinamik jarayondir. Shu sababli uning samaradorligini faqat nazariy test natijalari bilan baholash yetarli emas. Kompetensiya real pedagogik vaziyatlarda namoyon bo‘ladigan integrativ sifat sifatida qaralishi, diagnostika esa faoliyat mahsuli, kuzatuv, amaliy topshiriq, portfolio, o‘z-o‘zini baholash va ekspert bahosini qamrab olishi lozim.

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida rivojlantirish samaradorligini aniqlashga qaratilgan pedagogik tajriba-sinov ishlari tadqiqotning nazariy-metodologik asoslari, belgilangan maqsad va vazifalar, ishlab chiqilgan pedagogik model hamda metodik ta‘minotning amaliy samaradorligini aniqlashga yo‘naltirildi. Tajriba-sinov jarayonini tashkil etishda bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi, pedagogik faoliyatga motivatsiyasi, nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo‘llay olish qobiliyati, pedagogik muammolarni hal etish, kommunikativ hamkorlik qilish va o‘z faoliyatini refleksiv baholash imkoniyatlari kompleks ravishda hisobga olindi.

Tajriba-sinov ishlarining mazmuni zamonaviy pedagogik yondashuvlar-kompetensiyaviy, shaxsga yo‘naltirilgan, faoliyatga yo‘naltirilgan, integrativ, refleksiv va innovatsion yondashuvlar uyg‘unligiga asoslandi. Mazkur yondashuvlar orqali bo‘lajak o‘qituvchining faqat nazariy bilimlarini oshirish emas, balki ularni real pedagogik vaziyatlarda mustaqil qo‘llash, muammoli vaziyatlarga yechim topish, ta‘lim jarayonini loyihalashtirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish hamda o‘z kasbiy faoliyatini tahlil qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga ustuvor ahamiyat berildi.

Tajriba-sinov ishlarini tashkil etishda maqsadning aniqligi, bosqichma-bosqichlik, tizimlilik, izchillik, obyektivlik, diagnostik yo‘naltirilganlik, nazorat va tajriba guruhlari

natijalarini qiyosiy tahlil qilish tamoyillariga amal qilindi. Bunda tajriba guruhlarida ishlab chiqilgan metodik tizim asosida mashg‘ulotlar tashkil etilib, nazorat guruhlarida esa amaldagi an‘anaviy ta‘lim mazmuni asosida o‘quv jarayoni davom ettirildi.

Yakuniy natijalarni taqqoslash orqali zamonaviy pedagogik yondashuvlarning bo‘lajak o‘qituvchilar kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari aniqlandi.

Pedagogik tajriba-sinov ishlari o‘zaro uzviy bog‘langan aniqlovchi, shakllantiruvchi va yakuniy-nazorat bosqichlari asosida tashkil etildi.

Birinchi bosqich - aniqlovchi bosqich. Mazkur bosqichda bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarining boshlang‘ich holati o‘rganildi. Buning uchun diagnostik topshiriqlar, anketa-so‘rovnomalar, suhbatlar, testlar, kuzatuv, o‘z-o‘zini baholash va amaliy topshiriqlardan foydalanildi. Diagnostika jarayonida talabalarning kasbiy motivatsiyasi, pedagogik bilimlari, amaliy faoliyatga tayyorgarligi, kommunikativ qobiliyatlari, innovatsion faoliyatga munosabati va refleksiv ko‘nikmalari aniqlandi.

Aniqlovchi bosqichning asosiy maqsadi tajriba va nazorat guruhlarining boshlang‘ich tayyorgarlik darajasini aniqlash hamda ular o‘rtasida tajriba boshlanishidan oldin sezilarli tafovut mavjud yoki mavjud emasligini belgilashdan iborat bo‘ldi. Olingan dastlabki natijalar keyingi shakllantiruvchi bosqich uchun metodik asos vazifasini bajardi.

Tadqiqot ishining tajriba-sinov ishlari maqsad va vazifalari quyidagicha belgilab olindi:

1. “Kreativ pedagogika” fani mazmunini aks ettiruvchi o‘quv-me‘yoriy hujjatlarni o‘rganish va tahlil qilish orqali, fanni o‘qitishda innovatsion-tizimli yondashuvni qo‘llash muammolarini nazariy jihatdan o‘rganish va amaldagi holatini tahlil qilish;
2. Pedagogika yo‘nalishidagi oliy ta‘lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga oid kompetentligini shakllanganlik darajasini aniqlash;
3. Tajriba-sinov ishlarida ishtirok etayotgan nazorat va tajriba guruhlarida “Kreativ pedagogika” fanini mavzularini innovatsion tizimli yondashuv asosida o‘qitishda metodik tavsiyalar, yo‘l-yo‘riqlar ishlab chiqish hamda amalda joriy etish.

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida rivojlantirish samaradorligini aniqlashga qaratilgan pedagogik tajriba-sinov ishlari tadqiqotning nazariy-metodologik asoslari, belgilangan maqsad va vazifalar, ishlab chiqilgan pedagogik model hamda metodik ta‘minotning amaliy samaradorligini aniqlashga yo‘naltirildi. Tajriba-sinov jarayonini tashkil etishda bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi, pedagogik faoliyatga motivatsiyasi, nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo‘llay olish qobiliyati, pedagogik muammolarni hal etish, kommunikativ hamkorlik qilish va o‘z faoliyatini refleksiv baholash imkoniyatlari kompleks ravishda hisobga olindi.

Tajriba-sinov ishlarining mazmuni zamonaviy pedagogik yondashuvlar-kompetensiyaviy, shaxsga yo‘naltirilgan, faoliyatga yo‘naltirilgan, integrativ, refleksiv va innovatsion yondashuvlar uyg‘unligiga asoslandi. Mazkur yondashuvlar orqali bo‘lajak o‘qituvchining faqat nazariy bilimlarini oshirish emas, balki ularni real pedagogik vaziyatlarda mustaqil qo‘llash, muammoli vaziyatlarga yechim topish, ta‘lim jarayonini loyihalashtirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish hamda o‘z kasbiy faoliyatini tahlil qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga ustuvor ahamiyat berildi.

Tajriba-sinov ishlarini tashkil etishda maqsadning aniqligi, bosqichma-bosqichlik, tizimlilik, izchillik, obyektivlik, diagnostik yo‘naltirilganlik, nazorat va tajriba guruhlarida

natijalarini qiyosiy tahlil qilish tamoyillariga amal qilindi. Bunda tajriba guruhlarida ishlab chiqilgan metodik tizim asosida mashg‘ulotlar tashkil etilib, nazorat guruhlarida esa amaldagi an‘anaviy ta‘lim mazmuni asosida o‘quv jarayoni davom ettirildi.

Yakuniy natijalarni taqqoslash orqali zamonaviy pedagogik yondashuvlarning bo‘lajak o‘qituvchilar kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari aniqlandi.

Pedagogik tajriba-sinov ishlari o‘zaro uzviy bog‘langan aniqlovchi, shakllantiruvchi va yakuniy-nazorat bosqichlari asosida tashkil etildi.

Birinchi bosqich - aniqlovchi bosqich. Mazkur bosqichda bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarining boshlang‘ich holati o‘rganildi. Buning uchun diagnostik topshiriqlar, anketa-so‘rovnomalar, suhbatlar, testlar, kuzatuv, o‘z-o‘zini baholash va amaliy topshiriqlardan foydalanildi. Diagnostika jarayonida talabalarning kasbiy motivatsiyasi, pedagogik bilimlari, amaliy faoliyatga tayyorgarligi, kommunikativ qobiliyatlari, innovatsion faoliyatga munosabati va refleksiv ko‘nikmalari aniqlandi.

Aniqlovchi bosqichning asosiy maqsadi tajriba va nazorat guruhlarining boshlang‘ich tayyorgarlik darajasini aniqlash hamda ular o‘rtasida tajriba boshlanishidan oldin sezilarli tafovut mavjud yoki mavjud emasligini belgilashdan iborat bo‘ldi. Olingan dastlabki natijalar keyingi shakllantiruvchi bosqich uchun metodik asos vazifasini bajardi.

Tadqiqot ishining tajriba-sinov ishlari maqsad va vazifalari quyidagicha belgilab olindi:

1. “Kreativ pedagogika” fani mazmunini aks ettiruvchi o‘quv-me‘yoriy hujjatlarni o‘rganish va tahlil qilish orqali, fanni o‘qitishda innovatsion-tizimli yondashuvni qo‘llash muammolarini nazariy jihatdan o‘rganish va amaldagi holatini tahlil qilish;
2. Pedagogika yo‘nalishidagi oliy ta‘lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga oid kompetentligini shakllanganlik darajasini aniqlash;
3. Tajriba-sinov ishlarida ishtirok etayotgan nazorat va tajriba guruhlarida “Kreativ pedagogika” fanini mavzularini innovatsion tizimli yondashuv asosida o‘qitishda metodik tavsiyalar, yo‘l-yo‘riqlar ishlab chiqish hamda amalda joriy etish.

Tajriba-sinov ishlarining dastlabki bosqichida bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarining boshlang‘ich darajasini aniqlash maqsadida diagnostik so‘rovnoma va amaliy-vaziyatli topshiriqlar majmuasi ishlab chiqildi. Mazkur diagnostik topshiriqlarda bo‘lajak o‘qituvchilarga real yoki modellashtirilgan pedagogik vaziyatlar taqdim etilib, ulardan muammoni aniqlash, vaziyatni pedagogik nuqtayi nazardan tahlil qilish, maqbul yechimni tanlash, pedagogik qaror qabul qilish va o‘z qarorini asoslash talab etildi.

Shuningdek, topshiriqlar orqali talabalarning nazariy bilimlarni amaliy faoliyatga tatbiq eta olish darajasi, pedagogik muloqotga kirishish, ta‘lim jarayonini loyihalashtirish, talabalarning individual xususiyatlarini hisobga olish, innovatsion metod va texnologiyalarni tanlash hamda o‘z pedagogik faoliyatini tahlil qilish qobiliyatlari baholandi.

Diagnostika natijalarini baholashda kasbiy kompetensiyalarning tarkibiy komponentlari o‘zaro bog‘liq holda ko‘rib chiqildi. Jumladan, motivatsion-qadriyatli, kognitiv-nazariy, amaliy-faoliyatli, kommunikativ va refleksiv mezonlar asosida respondentlarning kasbiy kompetensiyalari shakllanganlik darajasi aniqlandi. Har bir mezon bo‘yicha tegishli indikatorlar ishlab chiqilib, ularning namoyon bo‘lish darajasi belgilangan baholash mezonlari asosida aniqlab borildi.

Dastlabki diagnostika natijalari asosida bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalari yuqori, o‘rta va past darajalarga ajratildi. Mazkur natijalar tajriba-sinovning keyingi - shakllantiruvchi bosqichini tashkil etishda boshlang‘ich diagnostik baza vazifasini bajardi. Tajriba guruhlarida zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida ishlab chiqilgan metodik tizim izchil joriy etilib, nazorat guruhlarida amaldagi ta‘lim mazmuni asosida mashg‘ulotlar davom ettirildi.

Shu tariqa, tajriba-sinovning dastlabki diagnostika bosqichida aniqlangan holat keyingi bosqichda amalga oshirilgan pedagogik ta‘sir natijalarini “boshlang‘ich holat – shakllantiruvchi ta‘sir – yakuniy holat” tizimida qiyosiy baholash imkonini berdi. Bu esa zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etilgan ta‘lim jarayonining bo‘lajak o‘qituvchilar kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi samaradorligini ilmiy jihatdan asoslashga xizmat qildi.

1-jadval

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini aniqlashga oid vaziyatli so‘rovnom

No	Vaziyatga huquqiy/pedagogik yechim variantlari
Individual yondashuv. Sinfdagi bir o‘quvchi mavzuni boshqa o‘quvchilarga qaraganda sekinroq o‘zlashtirmoqda. Siz qanday yo‘l	A) Unga qo‘shimcha vaqt va individual topshiriqlar beraman. B) Uni boshqa o‘quvchilardan ajratib qo‘yaman. C) Faqat uyga ko‘proq vazifa beraman. D) Mavzuni tushunmagani uchun bahosini pasaytiraman.
Muammoli ta‘lim. Dars davomida o‘quvchilar yangi mavzu bo‘yicha	A) Muammoni o‘zim tushuntirib, tayyor xulosani beraman. B) O‘quvchilarni kichik guruhlariga ajratib, muammoni mustaqil tahlil qilishga yo‘naltiraman. C) Munozarani to‘xtataman. D) Faqat darslikdagi javobni qabul qilaman.
rlukda o‘qitish. Guruhli topshiriq vaqtida ayrim o‘quvchilar faol qatnashmayapti. Sizning harakatingiz qanday bo‘ladi?	A) Faqat faol o‘quvchilar bilan ishlayman. B) Faol bo‘lmagan o‘quvchilarni baholamayman. C) Guruhdagi har bir o‘quvchiga aniq vazifa va mas‘uliyat taqsimlayman. D) Guruh ishini bekor
Raqamli pedagogika. Dars mavzusini yaxshiroq tushuntirish uchun raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyati mavjud. Siz qanday yo‘l tutasiz?	A) Texnologiyadan faqat vaqt o‘tkazish uchun foydalanaman. B) Mavzuga mos interaktiv platforma, video yoki elektron resursdan maqsadli foydalanaman. C) Texnologiyadan umuman foydalanmayman. D) O‘quvchilarga faqat telefon orqali topshiriq beraman.
Formativ baholash. O‘quvchi topshiriqni bajardi, ammo ayrim xatolarga yo‘l qo‘ydi. Siz qanday	A) Faqat xatosini ko‘rsatib, bahosini pasaytiraman. B) Ishini umuman qabul qilmayman. C) Xatolarini tahlil qilib, to‘g‘ri yechimga yo‘naltiruvchi fikr-mulohaza beraman. D) Xatolariga e‘tibor
Inklyuziv ta‘lim. Sinfdagi ta‘lim olishda qo‘shimcha yordamga	A) Uni barcha topshiriqlardan ozod qilaman. B) Uning imkoniyatlarini hisobga olib,

	ehtiyoji bo‘lgan o‘quvchi mavjud.	moslashtirilgan topshiriqlar va qo‘llab-quvvatlash usullaridan foydalanaman. C) Uni boshqa sinfga o‘tkazishni taklif qilaman. D) Faqat ota-onasidan yordam talab qilaman.
	Kreativ pedagogika. O‘quvchilar darsdagi an‘anaviy topshiriqlarga	A) Topshiriqlar sonini ko‘paytiram. B) O‘quvchilarni jazolayman. C) Muammoli vaziyat, loyiha, o‘yin, ijodiy topshiriq kabi faol metodlardan foydalanaman. D) Darsni faqat ma‘ruza shaklida
	Kommunikativ kompetensiya. O‘quvchi dars davomida sizning fikringizga qo‘shilmasligini ochiq bildirdi. Siz qanday yo‘l tutasiz?	A) Uning fikrini darhol noto‘g‘ri deb e‘lon qilaman. B) Fikrini tinglab, dalillar asosida muhokama tashkil qilaman. C) O‘quvchini gapirishdan to‘xtataman. D) Uning bahosini pasaytiram.
	Loyihaviy ta‘lim. O‘quvchilarga mustaqil loyiha topshirig‘i berildi, ammo ular ishni qanday tashkil etadi	A) Loyihani o‘rniga o‘zim bajarib beraman. B) Loyiha topshirig‘ini bekor qilaman. C) Maqsad, bosqichlar, resurslar va kutilayotgan natijalarni tushuntirib, o‘quvchilarni mustaqil faoliyatga yo‘naltiram. D) Faqat tayyor namunani ko‘chirib
	Refleksiv kompetensiya. Dars yakunida rejalashtirilgan natijalarga to‘liq erishilmaganini	A) Barcha aybni o‘quvchilarga yuklayman. B) Darsni tahlil qilib, qaysi metodlar samarali yoki samarasiz bo‘lganini aniqlayman va keyingi darsni takomillashtiram. C) Vaziyatga e‘tibor bermayman. D) Faqat darslikni o‘zgartiram.

Natijani baholash tizimi:

Javob turi	Ball
To‘g‘ri va asosli javob	3 ball
Qisman to‘g‘ri javob	2 ball
Noto‘g‘ri javob	1 ball
Darajalari	
<i>Ballar</i>	<i>Daraja</i>
26–30 ball	Yuqori
20–25 ball	O‘rta
24–14 ball	Past

Mazkur vaziyatli so‘rovnoma bo‘lajak o‘qituvchilarning zamonaviy pedagogik vaziyatlarda kasbiy bilim va ko‘nikmalarini amaliy qo‘llay olish, pedagogik jihatdan maqbul qaror qabul qilish, ta‘lim jarayonini samarali tashkil etish hamda kasbiy-refleksiv kompetensiyalarini namoyon eta olish darajasini kompleks baholash imkonini beradi.

Pedagogik tajriba-sinov ishlari jarayonida bo‘lajak o‘qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarning shakllanganlik darajasini aniqlash maqsadida maxsus mezon va baholash ko‘rsatkichlari tizimi ishlab chiqildi. Mazkur mezonlar bo‘lajak o‘qituvchilarning pedagogik bilimlarni o‘zlashtirishi, zamonaviy pedagogik vaziyatlarni tahlil qilishi, ta‘lim jarayonida

samarali pedagogik qarorlar qabul qilishi, innovatsion pedagogik texnologiya va metodlardan maqsadli foydalanishi hamda o‘z faoliyatini refleksiv baholash imkoniyatlarini kompleks aniqlashga xizmat qildi.

Baholash tizimi motivatsion-qadriyatli, kognitiv-pedagogik, amaliy-faoliyatli va refleksiv-baholash mezonlari asosida ishlab chiqilib, har bir mezon bo‘yicha yuqori, o‘rta va past darajalar hamda ularga mos ko‘rsatkichlar belgilab olindi (2-jadvalga qarang). Mazkur mezon va ko‘rsatkichlar bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish jarayonining samaradorligini aniqlash, tajriba-sinov natijalarini qiyosiy tahlil qilish hamda kasbiy tayyorgarlik darajasidagi o‘zgarishlarni baholash imkonini berdi.

2-jadval

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalari shakllanganlik darajasini aniqlash mezonlari, ko‘rsatkichlari va darajalari

	Ko‘rsatkichlar		O‘rta daraja	
	Kasbiy faoliyatga qiziqish; pedagogik kasbga ijobiy munosabat; o‘z kasbiy rivojlanishiga intilish; zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo‘llashga	sbga barqaror qiziqadi, kasbiy rivojlanishga intiladi, zamonaviy yondashuvlarning ahamiyatini anglaydi va ularni amaliy faoliyatida qo‘llashga yuqori		
	Pedagogik bilimlar; zamonaviy ta‘lim va metodlarini bilish; pedagogik vaziyatlarni tushunish; raqamli pedagogika bo‘yicha bilimlar	Zamonaviy pedagogik yondashuvlar, metod va texnologiyalarni chuqur biladi, ularning mazmuni va qo‘llash shartlarini to‘g‘ri vaziyatlarda bilimlarini	Asosiy pedagogik yondashuv va metodlarni biladi, biroq ularni tanlash va qo‘llashda ayrim	aziyatlarda qo‘llashda sezilarli

		mustaqil qo‘llaydi.		
	Darsni loyihalash va tashkil etish; interfaol metodlardan foydalanish; individual va differensial yondashuv; muammoli va loyihaviy ta‘limni qo‘llash;	Ta‘lim jarayonini		
	O‘z pedagogik faoliyatini tahlil qilish; natijalarni baholash; xatolarni aniqlash; o‘z	O‘z faoliyatini aniqlaydi, pedagogik faoliyatini takomillashtirish yo‘llarini	O‘z faoliyatini	O‘z pedagogik faoliyatini tahlil qilish va baholashda qiynaladi, xatolarining sabablarini aniqlay olmaydi hamda o‘z faoliyatini takomillashtirish yo‘llarini

Darajalarni ball asosida ifodalash

		Kasbiy kompetensiyalar barqaror va yetarli darajada shakllangan; bilim, ko‘nikma va malakalarni pedagogik vaziyatlarda mustaqil hamda samarali qo‘llay oladi.
O‘rta		llangan; bilim va ko‘nikmalar mavjud, biroq ularni amaliy faoliyatda qo‘llashda ayrim qiyinchiliklar kuzatiladi.

Mazkur mezon va ko‘rsatkichlar tizimi tajriba-sinov ishlari davomida zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish darajasini kompleks monitoring qilish, tajriba va nazorat guruhlarini natijalarini

qiyosiy tahlil etish hamda ishlab chiqilgan pedagogik texnologiyaning samaradorligini aniqlash imkonini berdi. Shuningdek, ushbu baholash tizimi zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida bo‘ljak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish dinamikasini aniqlash va keyingi pedagogik faoliyatni korreksiyalash uchun metodik asos vazifasini bajardi. Ikkinchi bosqich - shakllantiruvchi bosqich. Tajriba-sinov ishlarining mazkur bosqichi tadqiqotning asosiy amaliy qismini tashkil etdi. Unda tajriba guruhlaridagi bo‘ljak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan maxsus metodik tizim joriy etildi. Ta‘lim jarayonida muammoli ta‘lim, loyiha metodi, keys-stadi, hamkorlikda o‘qitish, interfaol metodlar, pedagogik vaziyatlarni modellastirish, refleksiv topshiriqlar, mikroo‘qitish, raqamli ta‘lim vositalari va amaliy-kasbiy topshiriqlardan foydalanildi.

Mazkur bosqichda talabalar nazariy bilimlarni amaliy pedagogik vaziyatlarga tatbiq etishga, mustaqil qaror qabul qilishga, o‘quv jarayonini loyihalastirishga, pedagogik muammolarni tahlil qilishga va ularning muqobil yechimlarini ishlab chiqishga yo‘naltirildi. Har bir mashg‘ulot mazmuni kasbiy kompetensiyaning muayyan tarkibiy komponentini rivojlantirishga yo‘naltirilib, “nazariy bilim, amaliy topshiriq, pedagogik vaziyat, mustaqil yechim, refleksiya, baholash” izchilligi asosida tashkil etildi.

Shakllantiruvchi bosqichda talabalarning individual imkoniyatlarini hisobga olish maqsadida differensial va individual yondashuvlardan ham foydalanildi. Talabalarga murakkabligi turlicha bo‘lgan topshiriqlar berilib, ularning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va kasbiy faoliyatga tayyorgarligi muntazam kuzatib borildi.

Uchinchi bosqich -yakuniy-nazorat bosqichi. Mazkur bosqichda tajriba-sinov ishlarining yakuniy natijalari aniqlanib, tajriba va nazorat guruhlarining kasbiy kompetensiyalaridagi o‘zgarishlar qiyosiy tahlil qilindi. Bunda aniqlovchi bosqichda qo‘llanilgan diagnostik vositalar mazmunan izchil saqlangan holda takroriy diagnostika amalga oshirildi.

Yakuniy diagnostika natijalari asosida bo‘ljak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarining yuqori, o‘rta va past darajalari aniqlanib, dastlabki va yakuniy ko‘rsatkichlar o‘rtasidagi farq belgilandi. Tajriba guruhlarida kuzatilgan ijobiy o‘zgarishlar nazorat guruhlarini natijalari bilan qiyoslandi. Shu asosda ishlab chiqilgan metodikaning samaradorligi ilmiy-statistik jihatdan asoslandi.

Shuningdek, tajriba-sinov ishlari davomida ishlab chiqilgan diagnostik mezonlar, monitoring vositalari va refleksiv tahlil mexanizmlari orqali bo‘ljak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiya darajasi hamda rivojlanish dinamikasini kompleks baholash imkoniyati yaratildi. Natijada ishlab chiqilgan texnologiyaning bo‘ljak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarining rivojlantirishdagi pedagogik samaradorligi tajriba-sinov natijalari asosida tasdiqlandi.

Pedagogik tajriba-sinov ishlarining tashkil etilishi va amalga oshirilishi ishlab chiqilgan texnologiyaning amaliy samaradorligini aniqlash imkonini bergan bo‘lsa, endilikda mazkur jarayonda olingan natijalarni statistik-pedagogik jihatdan tahlil qilish hamda tajriba va nazorat guruhlarini ko‘rsatkichlarini qiyosiy baholash zarurati yuzaga keladi. Shu bois keyingi paragrafda tajriba-sinov ishlari natijalari, ularning matematik-statistik tahlili hamda o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarining rivojlanish dinamikasi yoritiladi.

O‘tkazilgan nazariy tahlil va tajriba-sinov metodikasining tuzilishi asosida quyidagi ilmiy xulosalarga kelish mumkin.

Birinchidan, bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish uzluksiz, tizimli va faoliyatga yo‘naltirilgan pedagogik jarayon sifatida tashkil etilishi lozim.

Ikkinchidan, kompetensiyaning rivojlanishi bilim, ko‘nikma, motivatsiya, qadriyat, kreativlik va refleksiyaning integratsiyasi orqali ta‘minlanadi.

Uchinchidan, tajriba-sinov metodikasining samaradorligini aniqlashda faqat yakuniy baho emas, balki boshlang‘ich va yakuniy natijalar dinamikasi, tajriba va nazorat guruhlar o‘rtasidagi farq hamda kompetensiyaning alohida komponentlari bo‘yicha o‘zgarishlar hisobga olinishi kerak.

To‘rtinchidan, portfolio, loyiha, keys, muammoli vaziyat, mikro-dars va reflektiv topshiriqlarni tizimli qo‘llash kasbiy kompetensiyaning amaliy namoyon bo‘lishini kuzatish imkonini beradi.

Beshinchidan, tajriba-sinov natijalarini statistik qayta ishlash pedagogik xulosani kuchaytiradi, biroq statistik farqning o‘zi metodikaning mazmuniy samaradorligini to‘liq ochib bermaydi. Shu sababli miqdoriy ko‘rsatkichlar sifat tahlili bilan birgalikda talqin qilinishi zarur.

Tadqiqot doirasida bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi diagnostika, shakllantirish va reflektiv baholash jarayonlarini yagona tizimga birlashtirishi bilan tavsiflanadi. Uning asosiy metodik afzalligi-zamonaviy pedagogik yondashuvlarni kreativ pedagogika fanining mazmuni bilan integratsiyalash, kompetensiya komponentlarini aniq indikatorlar orqali kuzatish va natijalarni tajriba-sinov asosida tekshirish imkoniyatidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni. “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”. Qonunchilik ma‘lumotlari milliy bazasi (LexUZ).
2. UNESCO. Strengthening Teacher Education in Uzbekistan: Linking Pre-Service and In-Service Training through Continuous Professional Development. 1 July 2026.
3. UNESCO. ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. UNESCO, 2018.
4. Abdulxayev AA. BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA KO‘P MADANIYATLI KOMMUNIKASIYA KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI. Inter education & global study. 2025;3(6 (1)):33-9.
5. UGLI AA. METHODS OF FORMING A CREATIVE PEDAGOGICAL ENVIRONMENT USING MULTIMEDIA TOOLS. KASB-HUNAR TA‘LIMI MYHDAPIKA.:39.